

Kommunernas ekonomi

Det var inte särskilt många år sedan chockerade medborgare kunde konstatera att kommunalskatterna brutit igenom 20-kronorstaket. Allmänheten har därefter blivit mera hårdad, och detta har kommunalpolitikerna utnyttjat. 1978 höjs den genomsnittliga kommunala utdebiteringen med 1,86 kr och uppgår därmed till cirka 29 kr. På åtskilliga håll är den redan över 30 kr. Fortsätter utvecklingen i samma takt, ligger kommunalskatten på 36 kr i mitten på 1980-talet.

Det säger sig självt att detta är oacceptabelt. Vad kan då göras för att bryta trenden?

Kommunalekonomiska utredningen, som presenterade sitt betänkande i fjol, söker ge några anvisningar men kommer knappast med några Alexanderhugg. Till det bästa som framförs hör förslaget till nytt skatteutjämningsystem, som inte bara baseras på kommunernas geografiska läge utan också på befolkningens åldersstruktur. Det innebär en statlig merutgift på 2,7 miljarder kr, men den är berättigad, eftersom betydande orättvisor mellan kommunerna elimineras.

Utredningen avvisar tanken på ett sk kommunalt skattetak. I stället vill man införa fastare former för de frivilliga överenskommelser mellan kommunförbunden och staten som tidigare praktiserats. Skälet till att man säger nej till skattetak är att det ytterligare skulle inskränka den kommunala självständigheten.

Det är svårt att kritisera utredningens ställningstagande på denna punkt. Den har velat ge kommunerna ytterligare en chans, och möjligen är det befogat. Men det bör också vara den sista. Det kommer nu an på kommunalmännen själva att avgöra hur

högt de värdesätter den lilla självbestämmanderätt de alltjämt förfogar över. Fortsätter de att äventyra samhällsekonomin på samma sätt som de gjort genom sina skattehöjningar för 1978, får de stå sitt kast. Då får kommunerna finna sig i att degraderas till exekutivmyndigheter åt staten. Det vore olyckligt om det skulle behöva gå så långt, men samhällets väl måste gå före kommunernas.

Det kommunala självstyret hotas inte bara av skattetak och frivilliga överenskommelser mellan kommunförbunden och finansdepartementet. Sådana har kommunerna tidigare i stor utsträckning struntat i. De har höjt utdebiteringarna mer än uppgjort var och inte visat förutsedd återhållsamhet med investeringarna. Om respekten för uppgörelser av det här slaget ökar vore mycket vunnet. I annat fall skulle – som landstingsrådet och utredningsordföranden Sven Johansson (m) framhåller i ett särskilt yttrande – kravet på kommunalt skattetak återkomma med förnyad kraft.

Det verkliga sabotaget mot kommunernas självständighet har redan utförts. I dag betingas 80 procent av kommunernas utgifter av statligt fattade beslut. Detta är det stora problemet. Om den siffran nedbringas, vidgas självfallet kommunernas oberoende. Det skulle också överensstämma med samtliga regeringspartiers många gånger uttalade decentraliseringsambitioner.

Vidare är det angeläget att de öronmärkta kommunala utgifterna minskar. Kommunerna förleds många gånger till onödiga åtaganden, därför att de får hjälp med finansieringen av staten. Följden blir en ödesdig

automatik, som driver upp det kommunala skattetrycket.

För den enskilde medborgaren framstår den ständiga munhuggningen mellan staten och kommunerna om vem som skall bekosta det ena eller det andra kalaset som märklig. Det blir ändå han som får betala, och det är tämligen egalt för honom om hans pengar tas via stats- eller kommunalskatten.

Kommunalekonomiska utredningen diskuterar olika metoder för att dämpa den kommunala utgiftsexpansionen. Man tror inte mycket på möjligheterna att öka avgiftsfinansieringen av den kommunala verksamheten. Det är tänkbart att inga större besparingar kan göras den vägen, men man bör inte utan vidare avfärda metoden.

Enligt utredningen skulle valet stå mellan skärpta kommunalskatter och ytterligare statligt stöd till kommunerna, om de kommande utgifterna skall kunna klaras. Dessa måste ändå, förklarar utredningen, begränsas i förhållande till de aktuella kommunala långtidsplanerna. Det finns dock ingen kungsväg till en sund kommunal ekonomi.

Vad det gäller är helt enkelt att spara på utgiftssidan. Sven Johansson framhåller att slöseriet i kommunerna inte görs när budgetarna antas utan i den verksamhet som sker däremellan. Så är det otvivelaktigt. Ständiga översyner av samtliga kommunala utgifter kan vara en väg att krympa eller rent av slopa åtaganden som kanske en gång var befogade men som nu framstår som onödiga eller i varje fall umbärliga. Varför skulle varje kommunal utgift behöva vara permanent för all framtid för att den en gång införts?

Det är lätt för en kommunalman att föreslå applådknippande, utgiftskrävande reformer och sedan ropa på staten eller skattebetalarna när notan skall betalas. Betydligt svårare är det att visa återhållsamhet med utgifterna. För den, vars ambitioner inskränker sig till att till varje pris bevaka de egna, snäva intresseområdena är det givetvis alldeles extra besvärligt. Men kommunerna får de styresmän de förtjänar – det är den bistra sanningen.